

PRÁVNÍ POSTAVENÍ OBČANA PRO PŘÍPAD DŘÍVE VYSLOVENÉHO PŘÁNÍ

LEGAL STATUS OF A CITIZEN IN CASE OF A PREVIOUSLY EXPRESSED WISH

Marie Sciskalová¹

Abstrakt

Příspěvek si klade za cíl, podat informaci k právnímu postavení občana pro případ, že se dostane do nepříznivé situace nebo jiné události a nebude moci ji osobně řešit. Je přednostním právem občana a člověka, aby rozhodoval o svých záležitostech svobodně, ať už se týkají občanských záležitostí, jeho zdravotního stavu i příp. požadavku na některou ze sociálních služeb poskytovaných správními orgány státu či obcemi. Na základě právních předpisů takto má možnost svou vůli vyjádřit v dokumentu např. „předběžným prohlášením“, požadavku na „pomoc ze strany druhého“, a též tzv. „dříve vysloveným přáním“, vážně míněným nesouhlasem s pobytem v sociálním zařízení“. Dokument se stane podkladem pro subjekty poskytující služby např. ve zdravotnických, sociálních službách, aby vůli občana respektovaly a dodržovaly.

Klíčová slova

člověk, osobnost, zákon, rozhodnutí, právo, obezřetnost, vyslovené přání

Abstract

The contribution aims to provide information on the legal status of a citizen in case he is placed in an adverse situation or other event and cannot deal with it personally. to decide on a pre-stated wish in case of an adverse personal situation or other event requiring to deal with it personally. It is a prior right of a citizen and a person to decide their own affairs freely, whether they concern civil matters, their state of health or otherwise. As a result of the legislation, it has the opportunity to express its will in a document, for example, by "preliminary declaration", the requirement for "assistance from the other", and also so-called "assistance from the other". "previously expressed wishes", a serious objection to being in a social facility." The document will be the basis for bodies providing services e.g. in health, social services to respect and respect the will of the citizen.

¹ Ústav veřejné správy s sociální politiky, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Keywords

Man, personality, law, decision, law, prudence, expressed wish

ÚVOD

Príspevek nabízí informace k využití práv občana při rozhodování o své budoucnosti v případě předvídání, že pro nadcházející etapy života nemusí být schopen rozhodovat o svých záležitostech. Občan má práva zaručené Listinou základních práv a svobod, čl. 1 stanoví „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“. Je tedy na něm, zda svou vůli vyjádří rozhodnutím, které bude respektováno ostatními subjekty. Právní předpisy České republiky takovou eventualitu poskytují.

Z hlediska mezinárodního práva k dotčené problematice je potřeba uvést mj. mezinárodní smlouvu, a to sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., **o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny**, (dále jen Úmluva o lidských právech a biomedicíně), v čl. 9 uvádí:

„Dříve vyslovená přání“. Bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání“.

S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle čl. 39 odst. 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky. Prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, depozitáře Úmluvy, dne 22. června 2001. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého čl. 33 odst. 3, dne 1. prosince 1999. Pro Českou republiku vstoupila Úmluva v platnost podle odst. 4 téhož článku dne 1. října 2001.

Príspevek blíže seznamuje se zákonnými podmínkami, které lze využít pro případ ovlivnění svých postojů v budoucnu. Potřeba řešit svoje záležitosti a rozhodovat pro případ nepříznivé osobní situace nebo jiné události vyžadující osobně ji řešit vyhotovením dokumentu např.:

- předběžným prohlášením,
- pomoci ze strany druhého,
- dříve vysloveným přáním,
- vážně míněným nesouhlasem s pobytem v sociálním zařízení.

Potenciálnosti, jak ovlivnit své postoje v budoucnu, poskytují právní předpisy v oblastech řešení:

- soukromých záležitostí podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů,

- budoucí zdravotní péči podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách ve znění pozdějších předpisů,
- nesouhlasu s poskytováním pobytové sociální služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Důvody k učinění tak závažného kroku jsou na každém z nás. Rozhodnout o výběru a vyhotovení dokumentu odpovídajícího vlastnímu požadavku, není jednoduché. Lze vybírat ze tří právních předpisů, které vymezují předpoklady, ve které etapě života ovlivnit své záležitosti do budoucna.

PRÁVNÍ ÚPRAVA SLEDOVANÉ OBLASTI

Právní předpisy v České republice umožňují občanovi, který předvídá, že v budoucnu nebude schopen rozhodovat o svých záležitostech, aby svou vůli vyjádřil předem příslušným závazným dokumentem. Právními nástroji, které může občan při rozhodování o svých budoucích osobních záležitostech využít jsou: tzv. předběžného prohlášení:

- Další možnosti, jak vyplývá z občanského práva, je nápomoc při rozhodování. Dle ustanovení § 45 a násl. občanského zákoníku může takovou možnost člověk využít, potřebuje-li pomoc pro případ, kdy mu v tom duševní porucha působí obtíže. Dle ustanovení § 98 občanského zákoníku, cit. „při zákroku a při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo.
- Pro rozhodování konkrétně o budoucí zdravotní péči slouží institut dříve vysloveného přání dle § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o zdravotních službách).
- Vážně míněný nesouhlas, tj. vyjádření nesouhlasu s poskytováním pobytové sociální služby, dle ustanovení § 90 a násl. zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálních službách) lze využít v případě pobytu v sociálním zařízení.

Podrobněji k ustanovení § 38 občanského zákoníku

Občanský zákoník v hlavě II, oddíl 2 „Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat“, v ustanovení § 38 a násl. s názvem „**Předběžné prohlášení**“, je mj. uvedeno, že člověk může projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, anebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem, v případě vlastní nezpůsobilosti, kdy nebude moci, právně jednat. Vyhotovení předběžného prohlášení je však podmíněno písemným prohlášením buďto veřejnou nebo soukromou listinou.

Veřejná listina je dle ustanovení § 567 občanského zákoníku, listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon (např. rozhodnutí správního orgánu o povolení stavby, rozsudek soudu).

Listina soukromého charakteru je sepsána občanem s vlastnoručním podpisem, též elektronickým (digitálním) podpisem, anebo distančním vlastnoručním podpisem), musí

být opatřena datem a potvrzena dvěma svědky. Svědkem může být pouze osoba, která na předběžném prohlášení a jeho obsahu nemá zájem, není nevidomá, neslyšící ani němá. Svědci vyhotovené předběžné prohlášení osobně podepíší, potvrzují schopnost prohlašujícího, jednat a též obsahovou stránku jeho prohlášení.

Jde-li o předběžné prohlášení nevidomé osoby, nebo osoby, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, musí jí být prohlášení nahlas přečteno svědkem, který prohlášení nepsal. Nevidomý, nebo osoba, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli.

V rámci zásahu do integrity člověka, dle citovaného ustanovení občanského zákoníku, nemůže-li člověk udělit souhlas pro neschopnost projevit vůli, byť jen přechodnou, a nemá-li zákonného zástupce, vyžaduje se souhlas přítomného manžela, rodiče, nebo jiné osoby blízké. Není-li přítomna žádná z těchto osob, vyžaduje se souhlas manžela, a není-li, souhlas rodiče, popřípadě jiné osoby blízké, pokud je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a pokud je zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení. Není-li možné získat souhlas žádným z výše uvedených způsobů, může souhlas udělit jiná přítomná osoba, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem.

Při zákroku i při udělení souhlasu vezme povinný zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasazeno.

Občanský zákoník řeší i situace, kdy je život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a nelze-li souhlas ve stavu nouze získat ani v jiné než stanovené formě, lze okamžitě zakročit, pokud to je ve prospěch zdraví dotčené osoby nezbytné.

V ustanovení § 103 občanského zákoníku je uvedeno: “bylo-li zasazeno do integrity člověka, který byl ve stavu, kdy nemohl posoudit, co se s ním děje, a nedal-li sám k zákroku souhlas, musí mu být, jakmile to jeho stav dovolí, vysvětleno způsobem, kterému bude schopen porozumět, jaký zákrok byl na něm proveden, a musí být poučen o jeho možných následcích i o riziku neprovedení zákroku”.

Podrobněji k ustanovení § 45 a násl. občanského zákoníku

Dojde-li k situaci, kdy člověk potřebuje radu a nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory. Ujednání mezi zájemcem a podpůrcem podléhá uzavření smlouvou o nápomoci při rozhodování. Podpůrce se zavazuje zájemci o pomoc při rozhodování (podporovanému), že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné informace, údaje a sdělení a že mu bude nápomocen radami. Smlouva o nápomoci při rozhodování podléhá schválení příslušného soudu, nabývá účinnosti dnem, kdy ji schválí soud (není-li smlouva uzavřena v písemné formě, vyžaduje se, aby strany projevily svoji vůli uzavřít smlouvu před soudem).

Podrobněji k ustanovení § 98 odst. 1 a 2, občanského zákoníku

V ustanovení je uvedeno, „nemůže-li člověk udělit souhlas pro neschopnost projevit vůli, byť jen přechodnou, a nemá-li zákonného zástupce, vyžaduje se souhlas přítomného manžela, rodiče, nebo jiné osoby blízké. Není-li přítomna žádná z těchto osob, vyžaduje se souhlas manžela, a není-li, souhlas rodiče, popřípadě jiné osoby blízké, pokud je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a pokud je zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení. Není-li možné získat souhlas žádným z výše uvedených způsobů, může souhlas udělit jiná přítomná osoba, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem. Při zákroku i při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená známá přání člověka, do jehož integrity má být zasaženo.

Podrobněji k ustanovení § 36 zákona o zdravotních službách

Citovaný zákon upravuje mj. skutečnosti dotýkající se zdravotních služeb, podmínek jejich poskytování a s tím spojený výkon státní správy. Dále též druhy a formy zdravotní péče, práva a povinnosti pacientů a osob pacientům blízkých.

Ustanovení § 36 zákona o zdravotních službách, s názvem „Dříve vyslovené přání“, vymezuje pacientům v této oblasti jejich pravomoci včetně splnění povinnosti, a to písemného poučení od lékaře i případné důsledky nerespektování jejich přání ze strany zdravotních služeb.

Citované ustanovení určuje: „pacient může pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, tento souhlas nebo nesouhlas předem vyslovit“.

Takto vyslovené přání, musí mít písemnou formu, podpis na listině musí být úředně ověřen, včetně písemného poučení lékaře v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, o důsledcích jeho rozhodnutí (takový právní úkon lze učinit i při přijetí do péče poskytovatelem zdravotních služeb, případně též v průběhu hospitalizace. V tomto případě se vyslovené přání zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi). Je důležité zmínit, že platnost dříve vysloveného přání není nijak časově omezena (PTÁČEK, R, BARTŮNĚK P. a MACH J., 2017, 341). Ústavní soud ČR ve svém nálezu Pl. ÚS 1/12 zrušil platnost dříve vysloveného přání v délce pěti let (PETERKOVÁ, 2013, 67–68).

Jsou ale situace, u kterých poskytovatel zdravotních služeb nebude brát na zřetel listinu k problematice dříve vysloveného přání, např.:

- pokud nabádá k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti,
- pokud by jeho splnění mohlo ohrozit jiné osoby.

Práva a povinnosti subjektů právních vztahů, jsou spojené nádoby. Při nesplnění uložené povinnosti vyplývající z právních předpisů nebo i z rozhodnutí orgánů státní moci následuje sankce. V oblasti zdravotnických služeb se např. přestupku (dříve správní delikt) se dle ustanovení § 117 zákona o zdravotních službách, poskytovatel dopustí v případech, pokud by poskytoval zdravotní služby neuvedené v oprávnění k poskytování zdravotních služeb,

nebo pokud by poskytoval zdravotní služby prostřednictvím osoby, která není způsobilá k výkonu zdravotnického povolání nebo k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotních služeb.

Přestupku se dopustí též poskytovatel sociálních služeb, pokud nezajistí předání kopie zdravotnické dokumentace nebo výpisu ze zdravotnické dokumentace jinému poskytovateli, umožní přítomnost jiných osob při poskytování zdravotních služeb, i když pacient jejich přítomnost odmítl, nebo poskytne pacientovi zdravotní služby bez jeho souhlasu.

Podrobněji k ustanovení § 91 písm. a), b), c), zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon o sociálních službách stanoví podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči. Dále též podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

V citovaném zákoně jsou rovněž stanovené předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. V podrobnostech je vymezeno jeho postavení, v případě, že vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů:

- při pomoci v hmotné nouzi,
- v sociálně-právní ochraně dětí,
- ve školách a školských zařízeních,
- u poskytovatelů zdravotních služeb,
- ve věznicích,
- v zařízeních pro zajištění cizinců,
- v azylových zařízeních.

Pro sledovanou oblast, tj. oprávnění osoby, která pobývá v zařízení sociálních služeb, „projevit vážně míněný nesouhlas“, je potřeba podrobněji zmínit tuto možnost a vyjádřit nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby.

V části třetí zákona o sociálních službách, pod názvem „Sociální služby“ se ustanovení § 90 a násl., dotýká smlouvy o poskytování sociální služby, včetně obsahových náležitostí smlouvy (subjekty, předmět právního vztahu, práv a povinností zúčastněných stran) uzavřené mezi poskytovatelem pobytové sociální služby a osobou, která tuto službu požaduje. Nicméně mohou nastat situace, kterou zákon předvídá:

„Opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, může za osobu, která s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby v zařízení sociálních služeb neprojevila souhlas, uzavřít takovou smlouvu a její změny pouze v případě, že mj. neposkytnutí okamžité pomoci při řešení nepříznivé sociální situace by v důsledku oslabení nebo ztráty schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou ohrozilo její život nebo by jí hrozilo vážné poškození zdraví“. Podmínkou je lékařský posudek vydaný poskytovatelem zdravotních služeb.

Ustanovení § 91 písm. b) zákona sociálních službách, uvádí: „v případě, kdy osoba, která není schopna vypovědět smlouvu o poskytování pobytové sociální služby, projeví vážně míněný nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby, je poskytovatel sociální služby povinen oznámit tuto skutečnost ve lhůtě 24 hodin soudu, v jehož obvodu je zařízení sociálních služeb, ve kterém se tato osoba nachází“.

ZÁVĚR

V životě člověka se naskytují situace, nad kterými je potřeba se zamyslet, a to nejen z pohledu okamžitého rozhodnutí a uplatnění svých práv a povinností, ale i z jiných důvodů, třeba pro případ nepříznivé osobní situace nebo jiné události vyžadující osobně ji řešit. Informací není nikdy dost, zejména těch, které se bezprostředně dotýkají nás osobně a mohly by ovlivnit naše budoucnost. Právní předpisy dávají možnost, jak uspořádat své záležitosti pro případ nepříznivé události nebo osobní situace, kdy již nebude možnost rozhodnout o sobě.

Může jít o situace, kde budu pobývat v době kdy budu potřebovat pomoc nebo v případě po prodělání nemoci, budu mít zájem o poskytování služeb tohoto druhu v domácím prostředí nebo o pobyt v zařízení, využiji dostupné možnosti léčby k udržení života?

Jsou zcela jistě situace, kdy byly důvody přemýšlet o budoucnosti, ale situace se náhle vyvinula zcela jinak a najednou jde o bezvýchodnost a je potřeba pomoc druhého. Na to, vyjádřit své stanovisko ke svému zdraví či péči bylo pozdě. Pak rozhodnutí přebírá někdo jiný. Lze doporučit, budme obezřetní, řešme věci, kdy je k tomu příležitost.

Jak uvádí Soňa Machovcová v publikaci „Etika a právo v kontextu lékařské etiky“ si podle průzkumu většina lidí přeje umřít doma, ale ve skutečnosti jich přes 80 % umírá v nemocnici nebo sociálním zařízení.

Není potřeba zdůrazňovat, že občan je středobodem společnosti, trvale si zasluhuje pozornost nejen ze strany dotčených správních orgánů, ale zejména ze strany zastupitelstev obcí. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 1 a násl. uvádí „Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů. Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem“.

Závazné právní předpisy i mezinárodní smlouvy v České republice rámeč k respektování přístupu subjektů zdravotních i sociálních zařízení k občanovi, stanoví. V praxi jsou případy, kdy uplatňování pokulhává, je-li příčinou časová zaneprázdněnost, nevědomost či neochota povinných se věci důsledněji zaobírat, je předmětem významného počtu průzkumu, sborníků z konferencí i publikací.

Opora v této oblasti je v prohlášení Evropské asociace paliativní péče z roku 2002. Zde je mj., uvedeno: jako alternativu žádostí o eutanazii doporučuje umožnit pacientům vyjádřit se ke zdravotní péči na konci života prostřednictvím právních dokumentů, mj. prostřednictvím dříve vysloveného přání. Tyto dokumenty by měly být sepisovány s cílem

podpory autonomie pacienta, zlepšení komunikace mezi pacienty a lékaři (HEŘMANOVÁ, 2012, s. 188–189).

Pokud si nepřejeme nebo nechceme nechat rozhodnutí na zdravotnících, poskytovatelích sociálních služeb příp. dalších oprávněných subjektech, jsou zde právní normy, které umožňují své stanovisko vyjádřit písemně tzv.:

- předběžně prohlásit, tj. projevit svoji vůli, aby záležitosti byly spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala konkrétní osoba příp. aby se konkrétní osoba stala opatrovníkem (listina soukromého charakteru),
- dříve vyslovené přání, tj. projeviti svoji vůli pro případ, kdybychom se dostali do nepříznivého zdravotního stavu, ve kterém nebudeme schopni vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb (listina soukromého charakteru),
- informovaný souhlas, v Úmluvě a lidských právech a biomedicině, kapitole II s názvem „Souhlas“, čl.5 je uvedeno: „Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoliv svobodně svůj souhlas odvolat“.

Je na škodu věcí, když zákonodárci nevzali v úvahu Úmluvu o lidských právech a biomedicině (platnost od 1. října 2001) při projednávání a schvalování občanského zákoníku, zákona o zdravotních službách i zákona o sociálních službách, když byly schvalované Parlamentem České republiky, nabyly platností a účinnosti po datu 2001.

Nevzali v úvahu ani to, že navrhované právní předpisy se dotýkají oblasti pro řešení budoucí věci občana a člověka velmi podobného charakteru, ale s různými pojmy. Ten, kdo zvažuje využít zákonných možností a pro případ, že se dostane do nepříznivé situace nebo jiné události a nebude moci ji osobně řešit své záležitosti do budoucna, může být různými pojmy zmaten. Nicméně v rámci novelizací uvedených tří právních předpisů nebrání tomu, aby se navrhovatelé sešli a sjednotili se pro využití výstižného a jednoznačného pojmu, jakým je „dříve vyslovené přání“.

Literatura

Moje smrt: O webu [online], [cit. 29.12.2019]. Dostupné z: <https://mojesmrt.cz/?lang=cs>.

PETERKOVÁ, H. *Úmluva o lidských právech a biomedicině – východisko pro národní úpravu práv pacienta? Mezinárodněprávní aspekty ochrany lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, s. 67-68.

PTÁČEK, R., BARTŮŇEK, P., MACH, J. *Informovaný souhlas: etické, právní, psychologické a klinické aspekty*. Praha: Galén, 2017, s. 341.

Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2006), v ČR publikována pod č. 10/2010 Sb. m. s.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, příloha č. 2 – Standardy kvality sociálních služeb.

Vyhláška č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Kontakt

JUDr. Marie Sciskalová, Ph.D.

Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

Ústav veřejné správy a sociální politiky

Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika

marie.sciskalova@fvp.slu.cz